

Motion till riksdagen 2024/25:2595

av **Ida Drougge (M)**

Ökad undervisning i privatekonomi i grundskola och gymnasium

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att tillsammans med privata aktörer starta en ideell utbildningsorganisation med fokus på att ge unga i grundskola och gymnasium ökade kunskaper i privatekonomi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utöka undervisningen i ekonomi i grundskolans läroplan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att skapa en kurs i gymnasiet om privatekonomi som är tillgänglig för elever genom elevens individuella val och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Inledning

Fler svenskar behöver gå från skuld till sparkultur och för att det ska bli möjligt behöver större del av befolkningen ha kunskap nog att göra medvetna ekonomiska val och beslut. Sveriges finansiella system och ekonomi kräver idag att invånarna har grundläggande kunskap och självförtroende i privatekonomiska frågor. Utan dessa

grundläggande kunskaper hamnar allt för många människor utanför i en ekonomisk utsatthet som lätt också utvecklas till en ond spiral. På flera områden är Sveriges ekonomi långt mer utvecklad och reformerad än i andra europeiska länder, det har stora fördelar men skapar också trösklar för de människor som inte förstår grundläggande ekonomi och som inte har tillräckliga kunskaper för att fatta välavvägda och avgörande beslut. Det negativa konsekvenserna och kostnaderna blir stora både för individen själv och samhället som helhet. Genom utökat fokus på privatekonomi i skolan såväl som i gymnasiet har vi stor potential att på ett effektivt sätt ge fler svenskar bättre förutsättningar att fatta för dem avgörande ekonomiska beslut. De positiva följd effekterna för hela samhället är så stora att de nästan blir svårt att överblicka. Tillsammans med politiska reformer som gynnar sparande i fonder och aktier, som minskar attraktiviteten att belåna sig och som gör det svårare och mindre attraktivt att ge krediter med dålig kreditgivning till personer som inte har råd så har vi potential att göra upp med en i Sverige ökande kultur att belåna sig. Tillfället och tidpunkten att göra detta torde också vara bra, då de ekonomiska frågorna är särskilt relevanta och har ett ökande och stort intresse hos befolkningen.

Bakgrund

Svenskarnas skulder är idag på historiskt höga nivåer. Nya siffror visar att allt fler svenskar har svårt att betala sina räkningar i tid. Antalet nya inkassokrav ökar och ligger på rekordnivåer. Även skulderna hos Kronofogden ökar. På bara två år har skuldbeloppet ökat med 70 procent.

Samtidigt driver intäkter från kapital de ekonomiska skillnaderna i Sverige. Löneskillnaderna har generellt minskat mellan exempelvis män och kvinnor (även om de senaste två åren avviker) i takt med att flera områden på vår arbetsmarknad blivit mindre homogena. Detta visar dock att det är avgörande att fler svenskar får de kunskaper och verktyg som krävs för att inte hamna i skulder de ej förmår betala av utan istället fattar medvetna ekonomiska beslut som på sikt gör dem rikare. Att tidigt påbörja ett litet sparande i exempelvis fonder är bara ett exempel som visar hur små beslut får stora positiva ekonomiska effekter på sikt. I en undersökning av Avanzas har de exempelvis kunnat se att det avgörande skälet till att män och kvinnor hos dem har så olika stora kapitalintäkter är just det tidiga sparandet. Långt fler killar påbörjar ett sparande tidigt, när de är mellan 16–25 år, medan de flesta kvinnor startar när de är över 30 år. Bland de män och kvinnor som påbörjar ett sparande tidigt, sparar också

kvinnorna lägre belopp. Dessa skillnader under tidiga år skapar än en större inkomstskillnad över tid med ränta på ränta effekt än vad faktumet att fler män över 30 förmår spara mer varje månad än sina jämnåriga kvinnor. Dessa stora sparskillnader i 20-årsåldern gör att män redan i 30-årsåldern i snitt har nästan dubbelt så mycket sparade pengar som kvinnor. En viktig fråga att ställa sig i detta sammanhang är att om pojkar och flickor inte förmår spara lika mycket innan löneskillnader börjar uppstå, hur ska det då gå sen?

Istället för att belåna sig till konsumtion, behöver fler i större utsträckning spara ihop pengar till konsumtion och större inköp samt ha ett långsiktigt sparande som ger bra avkastning. Det sista är här särskilt centralt ut ett jämställdhetsperspektiv eftersom långt fler kvinnor fortfarande sparar på ett sparkonto med låg eller ingen ränta medans män i större utsträckning sparar i fonder och aktier som över tid ger högre avkastning. Om fler bygger sig en ekonomisk buffert och ett sparande med ränta på ränta effekt skulle inte bara den ekonomiska jämställdheten öka och gagna vår kapitalmarknad och tillväxt utan framförallt handlar det om att svenskars ekonomiska frihet, trygghet och välbefinnande då också ökar.

Data från flertalet aktörer visar också att den grupp kvinnor som sparar i fonder och aktier placerar sina pengar och har högre avkastning än männen. Samtidigt uppger kvinnor och tjejer att de har lägre ekonomiskt självförtroende än män. Ökad grundläggande kunskap och fokus på detta i skolan skulle därför mycket troligt resultera i att grupper som idag har lägre finansiellt självförtroende eller sämre ekonomisk förståelse skulle fatta för dem bättre och klokare ekonomiska beslut, samt minska sin ekonomiska oro.

Finansinspektionen undersöker återkommande svenskarnas hushållsekonomi samt finansiella förmåga. 2023 års undersökning sammanfattade resultatet i promemorian "Hushållens ekonomi och finansiella förmåga" med slutsatsen att "finansiell folkbildning är viktigare än någonsin". Den finansiella förmågan har försämrats sedan den motsvarande hushållsundersökning genomfördes 2021 och 33 procent av de svarande har inte ens hört talas om kontotypen ISK. Några ytterligare exempel på data från undersökningen är att 17 % inte har hört talas om produkten hemförsäkring samt att 52 % tror att pengarna som de har på banken inte är säkra om banken skulle gå i konkurs. Detta är problematiskt då vi har en finansmarknad där konsumenter behöver ta många privatekonomiska beslut som får stora och långsiktiga konsekvenser.

Undersökningen visar vidare att en av fyra svenskar har bristande grundläggande finansiell kunskap samt att det skiljer sig stort åt mellan olika grupper i samhället. Kvinnor och unga i åldern 18–29 uppger exempelvis att de har lägre ekonomiskt självförtroende och kunskap än vad män uppger sig ha. Trots att majoriteten förstår ekonomiska samband såsom ränta (87 procent), inflation (62 procent) och riskspridning (56 procent) saknar ändå många vuxna den viktiga pusselbiten kring och hur dessa saker påverkar den egna ekonomin. Med detta sagt behöver inte självförtroende och faktiskt kunskap gå hand in hand, men en kombination av båda krävs för att kunna fatta goda ekonomiska beslut.

Privatekonomi i skolan

Privatekonomi finns redan idag med i såväl grundskolans läroplan som i gymnasiet. 2025 utökas också innehållet vad gäller ekonomi i kursen samhällsvetenskap på gymnasiet. Detta är bra, eftersom att samhällsvetenskap är en kurs som många elever läser. Ämnet samhällskunskap är dock ett brett ämne, varför en kurs i privatekonomi på samma sätt som kursen UF-företag vore bra att skapa och välja som individuellt val. Det bör då också övervägas om samtliga elever i Sverige bör få rätt att kunna välja denna kurs oavsett vilken gymnasieskola man går på.

Därtill borde regeringen överväga att tillsammans med näringsliv, banker och andra privata aktörer starta en ideell utbildningsorganisation med fokus på ungas privatekonomi. Även här kan Ung företagsamhet vara en god förebild. Syftet med detta skulle vara att på ett effektivt sätt underlätta för skolhuvudmän och lärare att erbjuda och bedriva undervisning i privatekonomi. En bonus skulle därtill vara att det privata näringslivet såväl som flera statliga myndigheter (exempelvis finansinspektionen) redan idag arbetar med att utbilda och sprida kunskap i dessa frågor och att både personer, erfarenheter och ekonomiska medel från dessa på detta vis skulle kunna komma skolan till del och ge större effekt om de används där. Genom att gå ihop och erbjuda skolor utbildningsmaterial och kursupplägg i privatekonomi kan vi på detta sätt snabbt tillgängliggöra privatekonomi som ämne för fler barn och unga både i grundskolan och i gymnasiet. Det skulle underlätta för lärare, avlasta dem och potentiellt även kunna resultera i ett mer innovativt kursupplägg i likhet med den testmiljö som Unga aktiesparare har för sina medlemmar. Ung företagsamhet har funnits i Sverige sedan 1980 och finansierar sin verksamhet med både offentliga medel från Skolverket och från huvudmän som betalar för utbildningsmaterial samt från privata aktörer. Även fast UF

funnits länge i Sverige så är det bara sedan 2010 som de arbetat med grundskolor. På dessa 14 år har de utvecklat sin verksamhet till att nå över hälften av alla Sveriges grundskoleelever och då är entreprenörskap om möjligt än mer diffust uttryckt i grundskolans läroplan än vad ekonomi redan idag är.

Övriga relevanta reformer

Regeringens genomför idag ett omfattande och viktigt arbete med att vända utvecklingen med allt ökade skulder och ärenden hos kronofogden. Regeringen går här fram och genomför flera skärpningar för att stoppa dålig kreditgivning samtidigt som man gör det mer lönsamt att spara i kapitalförsäkringar och på ISK-konto. Att göra enkla sparformer än mer lönsamma sänker strösklarna för sparare att ta sig in på kapitalmarknaden och påbörja ett sparande som historiskt varit mer ekonomiskt lönsamt än storbankernas sparkonton. Genom att göra 150 000 kronor år 2025 och 300 000 kr år 2026 helt skattebefriade kan sparare använda en ekonomiskt lönsam sparform utan att staten tar ut skatt från spararens buffert. Därtill sänder regeringen viktiga signaler genom att slopa ränteavdragen för lån som inte har säkerhet. Konsumtionslån är ingenting som skattekollektivet bör uppmuntra och det är fullt rimligt att räntekostnader för lån utan säkerhet inte rabatteras av skattekollektivet.

Mycket tyder dock på att mer krävs för att fler ska gå från att skuldsätta sig över sin förmåga till att spara sig mot frihet. Glädjande nog vet vi att skolan är ett bra forum för att nå ut brett till unga med kunskap som är viktig för dem. Därtill har skolan det kompensatoriska uppdrag som borde innebära att skolan också givet sin huvuduppgift är rätt forum och verktyg ett ökat fokus på att utbilda Sveriges unga i grundläggande intresset för ekonomi generellt och privatekonomi i synnerhet är också väldigt stort hos barn och unga. Alla Sveriges barn och unga borde få goda förutsättningar till att tillskansa sig grundläggande ekonomiska kunskaper. Det skulle högst troligt minska både oro och stress då detta ofta är kopplat till ekonomiska frågor men framförallt resultera i att fler tar aktiva och medvetna beslut rörande sin ekonomi. Genom att utöka programutbudet på gymnasienivå och samtidigt starta upp en ideell utbildningsorganisation tillsammans med privata aktörer och näringsliv tar man om hand det återkommande

Det måste bli mindre attraktivt både att ta men framför allt att bevilja dåliga lån till personer som inte har möjlighet att betala. Lån kommer med regeringens nya politik bland annat inte kunna växa sig hur stora som helst, och avbetalningstiden kommer

enbart kunna förlängas flertalet gånger om det samtidigt innebär att låntagarens räntekostnader inte ökar.

För att få till ett skifte där svenskarna går från skuldkultur till sparkultur måste

Ida Drougge (M)